

muḳrî ²in adlı yirmi cüz hacmindeki kitabı, daha sonra telif edilmiş pek çok tabakat kitabının, özellikle Zehebî'nin *Ma'rifetü'l-kurrâ' il-kibârı* ile İbnü'l-Cezerî'nin *Gâyetü'n-nihâye ff ṭabaḳâtü'l-kurrâ* adlı eserlerinin belli başlı kaynakları arasındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dâni, *et-Taḥdîd fi'l-itḳān ve't-tecvîd* (nşr. Gānim Kaddûrî Hamed), Bağdad 1407/1988, nâşirin girişi, s. 7-54; a.mlf., *el-Müktefâ fi'l-vaḳfi ve'l-ibtidâ* (nşr. Cāyid Zeydân Muhlîf), Bağdad 1403/1983, nâşirin girişi, s. 19-42; a.e. (nşr. Yûsuf Abdurrahman Mar'aşlî), Beyrut 1404/1984, nâşirin girişi, s. 21-44; a.mlf., *et-Ta'rif fi'ḥilâfî'r-ruvât 'an Nâfi'* (nşr. Tihâmî er-Râcî), Rabat 1403/1982, nâşirin girişi, s. 7-68; İbn Beşkûvâl, *eş-Şıla*, s. 405-407; Dabbî, *Buḡyette'l-mültemis*, s. 411-412; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba*, XII, 124-128; Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ*, I, 406-409; a.mlf., *Ṭabaḳâtü'l-ḥuffâz*, III, 17; a.mlf., *Tezkiretü'l-ḥuffâz*, III, 1120; İbn Ferhûn, *ed-Dîbâcû'l-müḡzeb*, II, 84-85; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-nihâye*, I, 503-505; Süyûtî, *Ṭabaḳâtü'l-ḥuffâz* (Ömer), s. 429; a.mlf., *Tarîḫü'l-ḥulefâ*, s. 423; Dâvûdî, *Ṭabaḳâtü'l-müfessirîn*, I, 373-377; Taşköprizâde, *Miftâḫü's-sa'ade*, II, 47; Makkarî, *Nefḫü't-ṭîb*, II, 135-136; Bustânî, *DM*, II, 280; *Kâmûsü'l-a'lâm*, I, 744; *Hediyette'l-ârifîn*, I, 653; Serkîs, *Mu'cem*, I, 861; Brockelmann, *GAL*, I, 516-517; *Suppl.*, I, 719-720; Zirikî, *el-A'lâm*, IV, 366; Abdüsselâm Ahmed el-Kennûnî, *el-Medresetü'l-Kur'âniyye*, Rabat 1401/1981, I, 80-114; Ali Yardım, İzmir Millî Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, İzmir 1992, I, 18-19; Abdurrahman Çetin, *Ebû 'Amr ed-Dâni, Hayatı, Eserleri ve Câmî'u'l-Beyân* (doktora tezi, 1980), Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, s. 43-211; *el-Fihristü's-şâmil (maḥṭûṭâtü'l-kurrâ'ât)*, Amman 1987, I, 30-78; Ahmed Mustafa Hâfız, "Ebu 'Amr ed-Dâni", *ME*, L/9 (1985), s. 1444-1450; Moh. Ben Cehenebî, "Dâni", *İA*, III, 467-468; Muhammed b. Şehîb, "ed-Dâni", *DMİ*, IX, 116; Ed., "al-Dâni", *EI*² (İng.), II, 109-110; İbrâhîm Medkûr el-Kalamâvî v.dğr., *el-Mevsû'atü'l-'Arabiyye*, Kahire 1972, s. 779.

ABDURRAHMAN ÇETİN

DANİMARKA

Kuzey Avrupa'da ülke.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Kuzey deniziyle Baltık denizi arasında uzanan Jutland (Jylland) yarımadası ile çevresindeki irili ufaklı birçok adanın üzerine yayılmış olan Danimarka'nın yüzölçümü, deniz aşırı Grönland ve Faeroe Islands toprakları dışında 43.093 km², nüfusu 5.167.000'dir (1992). Tek meclisli meşrutî monarşi ile yönetilir; başşehri 1.337.114 nüfuslu (1990) Kopenhag (København), diğer önemli şehirleri Arhus (200.188), Odense (138.986) ve Alborg'dur (113.599).

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Yüksekliği hiçbir yerde 200 metreyi bulmayan alçak topraklardan oluşan Danimarka'nın ana gövdesini, güney-kuzey doğrultusunda uzanan Jutland yarımadası meydana getirir. Ülkenin en yüksek noktasını teşkil eden Yding Skovhøj zirvesi de (173 m.) burada bulunmaktadır. Toplam arazinin % 30'unu oluşturan 480 civarındaki adadan sadece 100 kadarında iskân vardır ve bunların en büyüğü Kopenhag'ın da üzerinde yer aldığı Zealând'dır (Sjælland). Ülke yüzeyinin ancak onda biri ormanlarla kaplıdır. En büyükleri 158 km. uzunluğundaki Gude-na olan akarsular sayısı çok, fakat boyca kısadır. Özellikle Jutland yarımadasının kuzey taraflarında birçok göl mevcuttur.

İklim okyanus iklimi karakterinden karasal iklime geçiş özelliği gösterir. En sıcak ay (temmuz) ortalaması 17°, en soğuk ay (şubat) ortalaması ise 0° dolayındadır. Bir kuzey ülkesi olmasına rağmen sıcak deniz akıntılarının etkisiyle kışları fazla soğuk geçmez. Genellikle ilkbahar ve sonbahar aylarında yağmur alan ülkenin yıllık yağış miktarı 500 mm. ile 800 mm. arasında değişir. Nüfus yoğunluğu km²/120 olan Danimarka bu yönüyle komşularından çok öndedir (İsveç km²/21, Norveç km²/13). Ancak nüfus ülkenin her tarafına eşit biçimde dağılmayıp daha çok Jutland yarımadasının doğusuyla adalar üzerinde toplanmıştır ve halkın üçte birinden biraz fazlası (% 35) dört büyük şehirde (Kopenhag, Arhus, Odense ve Alborg), dörtte birinden fazlası ise (% 26) bunlardan yalnız Kopenhag'da yaşamaktadır.

Etnik bakımdan ülke nüfusunun % 97,1'ini Danimarkalılar, bunların dışındaki en büyük grubu ise % 0,5'lik bir oranla Türkler oluşturur; ayrıca öbür İskandinavlar'la değişik ülkelerden gelen yabancılar da mevcuttur. Resmî dil Danca'dır. Din bakımından büyük çoğunluğu Evanjelik Lutherci hristiyanlar meydana getirir (% 89). İstatistikler Danimarka'daki müslümanların sayısı hakkında bilgi vermemekteyse de etnik durumla ilgili olarak Türkler'in oranını % 0,5, İranlılar'ınkini % 0,2 göstermekte ve buradan da müslümanların oranının % 1'e yakın olacağı hükümüne varılabilmektedir. Buna göre müslümanların, ülkede % 0,6 oranında bulunan Katolikler'den daha kalabalık olduğu söylenebilir.

Danimarka, topraklarının büyük bir kısmının (% 63) ve ikliminin elverişliliği sebebiyle tarımda önemli gelişmeler gös-

termiş, bu alanda dünyanın en ileri ülkelerinden biri haline gelmiştir. Ekim alanları içinde hububata ayrılan bölüm geniş yer tutar. Tahıl çeşitleri arasında ilk sırayı, bira üretiminin çokluğundan dolayı yılda 5 milyon tona yakın rekolte ile arpa alır. Önemli ölçüde şeker pancarı ve patates gibi besin değeri yüksek tarla bitkileri de yetiştirilir.

Çayır ve otlakların ülke yüzeyinin beşte birini kaplaması Danimarka'yı hayvancılık, süt ve sütte yapılmış gıda maddeleri açısından dünyada söz sahibi bir ülke haline getirmiştir; et ve et ürünleri satışı bakımından dünyada ilk sırayı alır. Ülkede en fazla domuz (1988'de 9 milyondan fazla) ve sığır (2 milyondan fazla) beslenir. Ayrıca balık ve diğer deniz ürünleri satışı, ihracat içinde % 5 gibi küçümsenmeyecek bir orana sahiptir.

Ülke yer altı kaynakları bakımından zengin sayılmaz. Bununla birlikte dışarıdan alınan kömür, İsveç'ten getirilen elektrik enerjisi ve 1974'ten beri Kuzey denizinden çıkarılan petrol sayesinde endüstri gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Başlıca endüstri kolları arasında petrokimya, konservecilik, biraçılık, dokuma ve kâğıt imalatı, gemi, gemi makina ve gereçleriyle tarım araçları ve porselen yapımı yer alır. Çalışan nüfusun % 60'ı sanayi sektöründe hizmet vermektedir. Mâmul madde satışı ihracatın yarısından çoğunu oluşturur. En fazla ticaret yapılan ülkeler Almanya, İsviçre, İngiltere, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri'dir.

II. TARİH

Danimarka'nın tarihi milâttan önce III. binyıla kadar gitmekte ve yapılan kazılar daha yakın çağlarda buranın Romalılar'la ve Bizanslılar'la ilişkileri olduğunu göstermektedir. Ülkeye önceleri Britanya adaları üzerinden sırasıyla Keltler ve Angllar'le Saksonlar gelerek kabile temelinde örgütlendiler. VI. yüzyılda ise İsveç'ten gelen İskandinav kökenli Danlar Zealand adasında ilk Danimarka devletini kurdular. Adını efsanevi kralları Dan'dan alan ilk hânedan, VIII. yüzyılın sonlarında denizden saldıran Vikingler (Normanlar) tarafından iktidardan uzaklaştırıldı ve ülke daha güçlü bir krallık haline geldi. IX. yüzyılın başlarında İmparator Charlemagne'nin putperest kuzey kavimlerine Hristiyanlığı kabul ettirmek için uyguladığı baskıya şiddetle karşı koyan Norman krallarından Harald Klak, 826 yılında bir ayaklanma sonucu ülkeden kaçarak Charlemagne'in yerine geçen oğlu Dindar Louis'ye sığınmak zorunda kaldı ve onun yanında kendi iste-

DANİMARKA

ğiyile Hıristiyanlığı kabul etti; geri dönüp tahtı tekrar ele geçirdiğinde de bu dini halkına benimsetti. XI. yüzyılın başlarında İngiltere'yi zapteden ve veraset yoluyla Norveç'i de ele geçiren Danimarka Krallığı büyük bir imparatorluk haline geldiyse de kısa sürede dağıldı ve eski krallık da ikiye bölündü. XIV. yüzyılın sonlarına doğru İsveç, Norveç ve Danimarka Kalmar Birliği adıyla tek bir devlet halinde birleştiler (1397). İsveç'in 1523'te ayrılmasına rağmen Danimarka ile Norveç birliği muhafaza ettiler ve özellikle XV-XVI. yüzyıllarda Kuzey Avrupa'da Danimarka adıyla güçlü bir devlet olarak kaldılar. 1536'da devlet dininin Protestanlığa dönüştürülmesi üzerine Katolikler'le Luterciler arasında mezhep çatışmaları çıktı. XVII. yüzyılda bölgede nüfus kurmak için İsveç'le sürdürdüğü savaşlarda başarısız olan Danimarka, ancak XVIII. yüzyılda siyasî ve iktisadî bakımdan büyük bir devlet niteliği kazandı; denetimini ele geçirdiği Belt ve Sund boğazlarındaki ticaret yollarından büyük imkânlar sağladı. XIX. yüzyılın başlarında Fransa ile birlikte hareket eden Danimarka Napolyon'un yenilmesi üzerine Kiel Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı (1814) ve Norveç'i kaybetti. Bu yüzyılın ilk yarısında, bir yandan savaşlarda çökmüş olan ekonominin kalkındırılmasına önem verilirken bir yandan da diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi liberal gelişmeye fırsat tanındı. 1834'te parlamento kuruldu ve 1848'den sonra hükümette liberaller de yer aldı. 1849 yılında mutlak monarşiye son veren ve demokratik esaslara dayanan bir anayasa

ilân edildi. 1864'te anayasada yapılan bir değişiklikle çift meclisli (Landsting ile Folketing) bir sistem benimsendi, 1915'te de kadınlara seçim hakkı tanındı.

XX. yüzyılın başında sol partiler iktidara geldiler ve önemli yenilikler yaparak gelişmiş bir demokrasi kurmaya çalıştılar. I. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmayı başaran Danimarka, Versailles Antlaşması uyarınca yapılan halk oylamasıyla Schleswig'in kuzeyine sahip oldu. İzlanda'ya önce özerklik (1918), daha sonra bağımsızlık (1920) verilmekle birlikte Danimarka kralı bu ülkenin de hükümdarı olarak kaldı. İki dünya savaşı arasındaki dönemde ekonomi, eğitim ve sosyal alanlarda büyük bir ilerleme gösteren ülke, 1939'da Almanya ile saldırmazlık paktı imzalamış olmasına rağmen Nisan 1940'ta Alman birlikleri tarafından işgal edildi. Kasım 1941'de Anti-Komintern Pakt'a katıldı. 1943'te Naziler'e karşı örgütlü mücadele başlatıldı. 1945'te Almanlar'ın ülkeden çekilmeleri üzerine anayasal monarşi yönetimi yeniden kuruldu ve IX. Frederik kral oldu. Batı Avrupa ülkelerinin yıkılan ekonomilerini ayağa kaldırmak için devreye sokulan Marshall planı yardımını kabul eden Danimarka Nisan 1949'da NATO'ya girdi. Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın ve Avrupa Konseyi'nin kurucu üyesi olan ülkede 1953 yılında yeni bir anayasa kabul edildi ve bu anayasa ile tek meclisli (Folketing) bir sisteme geçildi. Kral IX. Frederik'in ölümü (1972) üzerine II. Margareth tahta çıktı. 1972'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girip girmeme konusunda yapılan oylamada halkın çoğu olumlu oy kullanınca ülke 1973'te bu teşkilâta üye oldu. 1978'de Grönland'a özerklik verildi ve bir çerçeve yasa yapıldı.

BİBLİYOGRAFYA :

Selâmi Gözenç, *Avrupa Ülkeler Coğrafyası II: Kuzey Batı ve Orta Avrupa Ülkeleri*, İstanbul 1983, s. 59-65; *Le Grand Roberts des noms propres*, Paris 1987, II, 816-819; *Quid 1991*, Paris 1991, s. 937-938; L. D. Steefel, "Denmark", *EAm.*, VIII, 679-685; Sami Öngör, *Devletler ve Ülkeler Ansiklopedisi*, Ankara 1967, s. 42-43; *The Illustrated Encyclopedia of Man-kind* (ed. R. Carlisle), London 1978, IV, 458-461; *Gelişim Büyük Coğrafya Ansiklopedisi*, İstanbul 1981, III, 801-816; *Büyük Larousse*, İstanbul 1986, V, 2870; *EBr.*², XVII, 226-232.

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Danimarkalılar'ın İslâm dini ve müslümanlarla tanışmaları IX. yüzyıla kadar uzanmakta ve ilk karşılaşmanın, ataları

olan Vikingler'in ticaret amacıyla Kuzey Afrika ülkelerine yaptıkları seyahatler sırasında gerçekleştiği sanılmaktadır. Bununla birlikte XX. yüzyıla kadar Danimarka halkının müslümanlar ve İslâm dini hakkında pek bir şey bilmediği anlaşılmaktadır. İlk defa 1920'li yıllarda Knud Holmboe adındaki bir gazetecinin Kuzey Afrika'ya yaptığı seyahat sırasında İslâmiyet'i kabul ederek hac için Mekke'ye gitmesinin ve seyahati boyunca tuttuğu notların ülkesindeki gazetelerde yayımlanmasının, halkın İslâmiyet ve o bölgelerdeki müslümanlar hakkında bilgi sahibi olmasına hizmet ettiği bilinmektedir. 1960'lı yıllarda çok sayıda müslüman işçinin çalışmak amacıyla Danimarka'ya gelmesi ise İslâmiyet'in doğrudan tanınmasında başlıca etken olmuştur.

1990 yılında 50.000 civarında bulunan Danimarka'daki müslüman nüfusun büyük çoğunluğunu, bu ülkenin vatandaşı olmayan ve buraya çeşitli müslüman ülkelerden gelen işçiler teşkil etmektedir. Ülke istatistiklerinde nüfusun dinî özelliklerine yer verilmediğinden hem Danimarkalılar'ın hem de yabancıların bu durumları hakkında objektif bilgi edinilememekte, ancak işçi ve göçmenlerin geldiği ülkedeki en büyük din dikkate alınarak bir kanaate varılabilmektedir. Buna göre, 1990 rakamlarıyla Danimarka'da göçmen statüsünde bulunan toplam 150.644 kişiden 27.929'unun Türkiye, 8362'sinin İran, 6285'inin Pakistan, 2703'ünün Fas ve 684'ünün de Ürdün pasaportu taşımasından bu 43.260 kişinin müslüman olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Bunların dışında diğer İslâm ülkelerinden gelenlerle Rusya, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Arnavutluk gibi ülkelerden gelen işçiler arasındaki müslümanların da en az 5-6000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca evlenme ve ihtidâ yoluyla İslâmiyet'i kabul eden 2500-3000 Danimarkalı da hesaba katıldığında bu ülkedeki müslüman nüfusun 50.000'e ulaştığı söylenebilir.

Bugün Danimarka'da farklı etnik gruplara mensup olan müslümanlar arasında çeşitli amaçlarla dernek, vakıf ve merkez adı altında pek çok teşkilât kurulmuş bulunmaktadır. Genellikle çocuklarına dinî ve millî kültür verilerek kimliklerinin korunması ve karşılaşılan ortak problemlerin cemaat dayanışmasıyla çözülmesi ihtiyacından doğan bu tür kuruluşların çoğu başşehir Kopenhag'da

Danimarka

